

**Vaidava jõe kalastiku uuringud enne kalapääsu ehitamist ja ehitamise ajal,
2012. aastal**

Lõpparuanne

Ekspert – Rein Järvekülg

Tartu, november 2012

Vastse-Roosa paisu all ja paisust allavoolu kuni saareni püüti 10.04.2012 järgmisi kalaliike:

forell, 5 isendit, vanus >1+;

harjus, 3 isendit, vanus >1+;

teib, 3 isendit, vanus >1+;

turb, 1 isend, vanus >1+;

haug, 2 isendit, vanus > (L 60 cm ja 65 cm).

Vesi 3,2⁰ C, 0,5 m sügavusel. Sogane.

Pais maas, saare ümbruse kudepesad liivaga kaetud, mari väga tõenäoliselt hukkunud.

Kanalis vähene allesjäänud vesi roiskunud, allesjäänud paksukojalised jõekarbid püüavad välja pääseda, osa neist tõenäoliselt hukkuvad. Kanali ümber oli ka väga palju saarma, selle liigi loodusliku vaenlase, jälgi. Tõstsite silmahakanud karbid jõkke.

Selle kaitsealuse liigi (*Unio crassus*, EL Loodusdirektiivi II ja IV lisa, II kategooria kaitsealune liik Eestis) leid oli meeldiv üllatus. Paksukojalise jõekarbi leiud Vaidava jõest Eestis Maaülikooli limnoloogiakeskuse andmebaasis 2011. aasta seisuga puuduvad (Timm, H., 2011). Loodetavasti asustab see liik peatselt ka kalapääsu.

Saarest allpool ca 30 m pikkusel lõigul (samal päeval):

forell, 4 isendit, vanus >1+;

harjus, 1 isend, vanus >1+;

teib, 3 isendit, vanus >1+;

haug, 1 isend, vanus >1+ (ca 60).

Vastse-Roosa paisu all ja paisust allavoolu kuni saareni püüti 16.04.2012 järgmisi kalaliike

forell, 4 isendit, vanus >1+;

harjus, 3 isendit, vanus >1+;

teib, 1 isend, vanus >1+;

turb, 1 isend, vanus >1+;

luts, 1 isend, vanus 1+.

Vesi 3,9⁰ C, 0,5 m sügavusel. Sogane.

Vastse-Roosa paisu all ja paisust allavoolu kuni saareni püüti 23.04.2012 järgmisi kalaliike

forell, 2 isendit, vanus 1+ ja 2 isendit, vanus >1+;

särg, 2 isendit, vanus >1+;

haug, 2 isendit, vanus >1+;

harjus, 6 isendit, vanus >1+;

teib, 8 isendit, vanus >1+;

lepamaim, 1 isend, vanus >1+;

rünt, 1 isend, vanus >1+.

Vesi 7,7⁰ C, 0,5 m sügavusel. Vesi jätkuvalt väga kõrge ja sogane, isegi kõrgem, kui eelmine kord.

Vaidava jões, Peeli jõe suudmest ülesvoolu, püüti 15.08.2012 järgmisi kalaliike:

lepamaim, 52 isendit, vanused 0+...>1+;

võldas, 23 isendit, vanused 0+...>1+;

trulling, 22 isendit, vanused 0+...>1+;

rünt, 16 isendit, vanused 0+...>1+;

silmuvastsed, 16 isendit, vanused 0+...>1+;

forell, 5 isendit, vanused 0+...>1+;

luts, 4 isendit, vanus 1+;

tippviidikas, 3 isendit, vanused 0+...1+;

ahven, 3 isendit, vanus 1+;

harjus, 2 isendit, vanused 1+...>1+;

Lisaks registreeritud liikidele nähti püügil üht suurt lõhelast (lõhe või meriforell) kuid kätte ei saadud.

Vesi 14,3⁰ C. Veetase jões suhteliselt madal, vesi suhteliselt selge. Forelli, eriti noorjärkude, arvukus lõigus oli väga madal. Samuti oli madal põhjaeluviisiga kalade (võldas, trulling) arvukus. Tõenäoliselt oli selle põhjuseks kevadel Vastse-Roosa paisu allalaskmisega kaasnenud liivasetete reostus.

Vastse-Roosa paisust allavoolu ja saare ümbrusest püüti 10.04.2012 järgmisi kalaliike: teib, võldas, harjus, luts, meriforell, jõeforell, hõbekoger, rünt, silm, trulling, haug ning tippviidikas.

Kõige suurem oli ca 2,5-kilone meriforell.

Veetase jões oli võrdlemisi kõrge. Püügipäeval toimusid intensiivsed ehitustööd ja vesi oli seteterohke. See seletab kalade mõnevõrra vähenenud esinemissagedust paisu all. Samas lubab püütud liikide rohkus saare juures väita, et intensiivne ehitustöö ja sellest tulenev vee

Vaidava jõe kalapääsust püüti 16.08.2012 8 jõesilmu, neist kolm vahetult sissevoolul, ülejäänud hajusalt kogu kalapääsu ulatuses. Kalapääsu keskosast tabati ka kaks lutsu. Kalad olid sinna kogunenud eelneva ööpäeva jooksul veevoolu katsetuste ajal. Luts võis pärineda ka paisust ülaltpoolt.

Kokkuvõtteks: Kalade kevad- ja sügisrände aegne kontsentratsioon paisu all on kõrge.

Kalapääsust tabatud jõesilmud viitavad, et see hetkel toimib, seda ka kehvema ujumisvõimega liikide osas.

Omanikujärelevalve teenus täideti lähteülesandes nõutud ihtioloogilise komponendi osas põhjalikumalt, kui nõutud, kuna Vastse-Roosa paisu purunemise tõttu muutusid oluliselt kalastiku seisundit mõjustavad komponendid paisu all.

Vastavalt ÜF projekti "Vaidva kalatrepp ja kudemisalad" omanikujärelevalve teenuse lähteülesandele tuleb teine kontrollpüük läbi viia pärast kalapääsu valmimist (kalapääs lastakse käiku eeldatavalt 16. novembril 2012).

Veevaese suve põhjustatuna kalapääsu valmimine venis. Sel sügisel on kalapääsu tõhususe kontroll juba hiljaks jäänud, kuna lõhilaste intensiivse kudemise aeg on möödas. Välitööd viime seetõttu läbi 2013. a kevadel, selgitades kalapääsu tõhusust siis kudevatele kalaliikidele. Kui nende liikide (näiteks haug, teib, säinas, jõesilm) esindajad suudavad kalapääsu läbida, võib viimase toimivaks lugeda – kevadel kudejate ujumisvõime on kindlasti kehvem kui lõhilastel (lõhe, meriforell, jõeforell), st lõhilased on sel juhul kindlasti võimelised kalapääsu läbima.

Rein Järvekülg

Allikad:

Timm, Henn, 2011. Paksu jõekarbi (*Unio crassus*) kaitse korraldamise tegevuskava 2012-2016. Eelnõu, käsikiri. Eesti Maaülikool, limnoloogiakeskus.

Fotod

Paisu eemaldatud puitosa kohale ehitatakse ajutist tõket. Foto: Eesti Loodushoiu Keskus, 04.07.2012

Paisu tagant vabanenud setted. Foto: Eesti Loodushoiu Keskus, 10.04.2012

Ehitustööde tõttu ebasoodsatesse tingimustesse sattunud paksukojalised jõekarbid üritavad derivatsioonikanalist lahkuda. Foto: Eesti Loodushoiu Keskus, 10.04.2012

Rein Järvekülg tööhoos. Foto: Eesti Loodushoiu Keskus

Vastse – Roosa paisu astangul hüppav forell. Foto: Meelis Mõttus, 16.10.2012

Rein Järvekülg tööhoos. Foto: Eestielu.ee 11. oktoober 2012

[<http://eestielu.delfi.ee/eesti/vorumaa/moniste-vald/elu/fotod-metsavenna-talus-toimus-elektriga-kalapuuk-valja-tommati-12-kalaliiki.d?id=65097436>]

Rein Järvekülg tööhoos. Foto: Eestielu.ee 11. oktoober 2012

[<http://eestielu.delfi.ee/eesti/vorumaa/moniste-vald/elu/fotod-metsavenna-talus-toimus-elektriga-kalapuuk-valja-tommati-12-kalaliiki.d?id=65097436>]

Vastse – Roosa kalapääsult kalade otsimine. Foto: Eesti Loodushoiu Keskus, 16.11.2012

